

*Слепченко О. О.,
начальник юридичного відділу
Херсонської державної морської академії*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ЗАСАД ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ, ВИЩИХ МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА РОБОТОДАВЦІВ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ МОРСЬКИХ ФАХІВЦІВ

Анотація. Стаття присвячена адміністративним засадам взаємодії органів виконавчої влади у галузі освіти, вищих морських навчальних закладів та роботодавців у підвищенні рівня підготовки морських фахівців на прикладі Херсонської державної морської академії.

Ключові слова: адміністративне регулювання освіти, підвищенні рівня підготовки, морський фахівець, роботодавець.

Постановка проблеми. Сучасна система підготовки фахівців направлена не на необхідність створення дієвого механізму підготовки молодих спеціалістів у відповідності до вимог роботодавця.

Згідно позиції Міністерства освіти і науки України (далі - МОН України) рейтинг вищих навчальних закладів повинен формуватись на підставі оцінки роботодавцями, а ВНЗ - бути конкурентоспроможними та гарантувати якісну освіту своїм студентам.

На науковому рівні дослідження такої проблеми розглядається в двох площинах - організація виробничої практики та стажувань, спільна розробка навчальних програм і рекомендацій щодо написання курсових і дипломних робіт на всіх рівнях підготовки фахівців та направлення випускника на роботу після закінчення навчання (Е.М. Аврамова, Ю.Б. Верпаховская) [1, с.37]. Фактично розглядається питання в системі координат навчально-виховного процесу лише з двома учасниками: навчальний заклад та роботодавець з відстороненням органу управління у сфері освіти.

Таким чином, фактично залишається науково не дослідженими адміністративні засади взаємодії органу виконавчої влади у галузі освіти, навчального закладу та роботодавця у підвищенні рівня підготовки морського фахівця. **Метою даної статті** є здійснення аналізу окремих елементів системи взаємодії вказаних суб'єктів на прикладі діяльності Херсонської державної морської академії.

Виклад основного матеріалу дослідження. За загальним алгоритмом процес освіти передбачає встановлення вимог, які необхідні для оволодіння студентом достатнім рівнем знань та умінь, побудованих на основі професійно-кваліфікаційних характеристик на посаді спеціаліста.

Сучасні вимоги до професійної підготовки фахівця в морській галузі постійно видозмінюються та стають жорсткішими. Вказане викликано не лише активним розвитком економіки морської галузі, але й підвищенням вимог з охорони праці.

Законодавство України в переважному випадку не встигає реагувати на зміни в міжнародному публічному та приватному морському праві.

Вітчизняна морська освіта змушена здійснювати інтернаціоналізацію, що стає суттєвою ознакою всієї освітньої системи в Україні.

Доктор педагогічних наук А. Сбруєва зазначає, що ключовим аспектом інтернаціоналізації є стратегічне співробітництво, партнерство та нарощування інноваційного потенціалу [2, с. 93].

Даний аспект поєднується з модернізацією навчального процесу в морській галузі. Доцільною та актуальною для морської освіти в цьому плані є теза Ольги та Олени Жорнових, яка полягає в тому, що модернізація «...стосується реорганізації діяльності закладів та установ...» [3, с. 119]».

Так, для морських навчальних закладів в обов'язковому порядку Наказом МОН України «Про впровадження системи стандартів якості у навчальних закладах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України, що здійснюють підготовку кадрів для екіпажів морських суден» №1411 від 09.12.2011р., передбачено впровадження у навчальних закладах системи стандартів якості, відповідно до вимог правил 1/8 Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року з Манільськими поправками 2010 року.

Навчальні заклади з підготовки морських фахівців, в переважному випадку, змушені в межах діючого законодавства вчасно самостійно реагувати на зміни при підготовці морських фахівців, згідно міжнародних стандартів.

Вказане в певній мірі йде врозріз з ключовою нормою Закону України «Про освіту» - для управління освітою створюється система державних органів управління та органів громадського самоврядування [4]. Центральним органом виконавчої влади в галузі освіти є МОН України.

Проте, законодавством закріплена можливість навчальним закладом самостійно корегувати зміст та наповнення освіти в наступних векторах:

- прийняття участі у формуванні стандарту освіти;
- наповнення варіативної частини освітньо-кваліфікаційних характеристик;
- розробка стандартів вищої освіти навчальних закладів;
- надання додаткових освітніх послуг.

Законом України «Про вищу освіту» передбачено, що до системи стандартів відносяться державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти та стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів [5].

Державні стандарти вищої освіти встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян, незалежно від форм одержання вищої освіти. Відповідність освітніх послуг державним стандартам вищої освіти визначає якість освітньої та наукової діяльності вищих навчальних закладів [5].

Стандарти вищої освіти є основою оцінки якості вищої освіти та професійної підготовки, а також якості освітньої ді-

яльності вищих навчальних закладів, незалежно від їх типів, рівнів акредитації та форм навчання.

Навчальні заклади та роботодавці можуть приймати участь у розробці стандартів вищої освіти.

Зокрема, Порядок розроблення, затвердження та внесення змін до галузевих стандартів вищої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 05.09.2012 р. № 847, надає право роботодавцям та іншим суб'єктам, які є замовниками фахівців з вищою освітою, звернутись до відповідної науково-методичної комісії Науково-методичної ради МОН України, яка, відповідно до Положення про зазначену Науково-методичну раду, проводить їх експертизу та ініціює погодження і затвердження галузевого стандарту вищої освіти відповідно до цього Порядку [6]. В свою чергу, проекти освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів, згідно зазначеної Постанови, погоджуються не тільки з Міністерством соціальної політики України, але й зі Спільним представницьким органом організації роботодавців на національному рівні.

Кінцевим результатом роботи є галузевий стандарт вищої освіти, затверджений наказом МОН України.

У даному випадку, МОН України виступає як суб'єкт адміністративного управління з встановлюючими та регулятивно-контролюючими функціями, кінцевою метою якого є створення системи підготовки фахівців.

Такий механізм є складним та довготривалим, що, на жаль, не надає змоги вчасно зреагувати на нові вимоги до кандидатів на заняття посад на судах морського та річкового транспорту.

Наведемо приклад. Так, Херсонська державна морська академія приймала участь у розробці галузевого стандарту вищої освіти. У зв'язку із змінами у міжнародних вимогах підготовки морських фахівців - внесення поправок до галузевого стандарту виникла ще у 2010 р.

У червні 2010 р. у столиці Філіппін – м. Маніла проходила дипломатична конференція країн, які дотримуються Міжнародної конвенції дипломування моряків і несення вахти 1978 (ПДНВ (78/95) [7, с. 8].

Прийняті на ній рішення передбачають, з одного боку, необхідність підвищення технічної компетенції, знань та вмінь морських офіцерів і, з другого боку - підготовку членів суднової команди, яка базується на нетехнічних компетенціях і націлена на досягнення злагоджених дій екіпажу для його безаварійної роботи.

Зазначені поправки прямо стосувалися діяльності морських навчальних закладів та тренажерних центрів і вимагали впровадження ними додаткового нетехнічного курсу навчання майбутніх морських фахівців.

Таким навчальним курсом було визначено «Менеджмент морських ресурсів».

Звернення до МОН України щодо включення даного курсу до галузевого стандарту виходило не лише від навчального закладу, але й від міжнародної круїнгової компанії «Марлоу Навігейшн» - провідного роботодавця для моряків.

Відповідно до наказу МОН України № 1001 від 25.10.2010 р., було створено робочу групу з розробки та впровадження вказаного курсу в навчальний процес, а, в подальшому, рішенням підкомісії морського та річкового транспорту науково-методичної комісії з транспорту та транспортної інфраструктури Науково-методичної ради МОН курс «Менеджмент морських ресурсів» внесено до обов'язкової частини стандарту підготовки морських фахівців у вищих морських навчальних закладах України.

Таким чином, особи які почали навчатись за стандартом, котрий враховує даний навчальний курс, зможуть практично реалізувати свої навички не раніше ніж через 4 роки.

Схожа ситуація із можливістю наповнення варіативної частини галузевого стандарту.

Частина 2 ст. 14 Закону України «Про вищу освіту» передбачає, що варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів, освітньо-професійних програм підготовки та засобів діагностики якості вищої освіти забезпечують підготовку фахівців за спеціалізаціями, за спеціальностями з урахуванням особливостей суспільного поділу праці в Україні та мобільності системи освіти щодо задоволення вимог ринку праці [5].

Більш повним та таким, що відповідає реальним обставинам формування варіативної частини освітньо-кваліфікаційних характеристик є визначення, яке надається у Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України, затвердженої спільним Наказом Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України» № 221/217 від 13.04.2005 р.: «Варіативна частина освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника ВВНЗ є складовою стандарту вищої освіти ВВНЗ, яка доповнює вимоги відповідних замовників на підготовку військових фахівців до змісту вищої освіти курсантів (слухачів, студентів) і конкретизує вимоги до освітньої та професійної підготовки випускників з урахуванням особливостей, які обумовлені суттю спеціалізації обраної спеціальності фахівця, військово-обліковими спеціальностями, відповідно до посад призначення випускників, досвідом освітньої діяльності ВВНЗ та досягненнями його наукових шкіл» [8].

На підставі галузевого стандарту вищі навчальні заклади, розробляючи стандарт вищої освіти закладу, мають можливість тільки на формування:

- варіативних частин освітньо-професійних програм підготовки, засобів діагностики якості вищої освіти, що забезпечують підготовку фахівців за спеціалізаціями;
- навчальних планів, що визначають графік навчального процесу, перелік послідовність та час вивчення навчальних дисциплін, форм навчальних занять та термінів їх проведення, а також форм проведення підсумкового контролю;
- програм навчальних дисциплін, що містять їх інформаційний обсяг, рівень сформованості вмінь та знань, перелік рекомендованих підручників, інших методичних та дидактичних матеріалів, критерії успішності навчання та засоби діагностики успішності навчання.

Одним із виходів з даної ситуації є запровадження додаткових освітніх послуг за кошти фізичних на юридичних осіб, які не пов'язані з довготривалою процедурою їх запровадження та можуть вводитись на будь-якому етапі навчання курсанта, зокрема – після проходження практики чи стажування.

Додаткові освітні послуги надаються навчальним закладом на підставі Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватись навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» від 27.08.2010 р. № 796 [9] та Порядку надання платних освітніх послуг державними та комунальними навчальними закладами, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України від 23.07.2010 р. № 736/902/758 [10].

Однак проблемним є те, що дані послуги є платними та не обов'язковими для особи, яка навчається. В такому випадку кін-

цевий результат навчання відрізняється не тільки за спроможністю особи засвоїти отриманий курс, але й за рівнем знань, що пов'язано з необов'язковістю отримання таких послуг.

Висновки. На даному етапі додаткові освітні послуги є тим механізмом, який надає можливість корегувати зміст освіти без зміни галузевих стандартів. За таких умов актуальним стає надання навчальному закладу більш ширших прав та збільшення варіативної частини наповнення освітньо-кваліфікаційних характеристик на підставі вимог ринку праці.

Вказане забезпечить можливість розвантаження навчальних планів і програм за рахунок диференціації та інтеграції їх змісту, розширення міжпредметних зв'язків, скорочення кількості обов'язкових предметів і профілів у старшій школі, вилучення другорядного і надмірно ускладненого матеріалу, що надасть змогу виконати модернізацію змісту освіти, як того вимагає Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. [11].

Крім того, доцільно удосконалити систему прогнозування та задоволення потреб роботодавця. Необхідно запровадити практику укладання тристоронніх угод: «студент – вищий навчальний заклад – роботодавець» для осіб, які навчаються.

На даний час в Україні це положення реалізується лише для окремої категорії – осіб, що навчаються за державним замовленням за напрямками і спеціальностями педагогічного профілю [12].

В морських навчальних закладах запроваджено практику укладання таких договорів в добровільному порядку на підставі договорів про співпрацю. В цьому випадку, навчальний заклад має змогу врахувати вимоги роботодавця та підготувати фахівця, який відповідатиме вимогам світових стандартів підготовки моряків. Ключовим в даному аспекті є систематизація навчальним закладом даних вимог та зауважень та вироблення єдиної системи компетентнісного підходу до навчального процесу.

Література:

1. Аврамова Е.М. Работодатели и выпускники вузов на рынке труда: взаимные ожидания / Е.М. Аврамова, Ю.Б. Верпаховская // Социологические исследования. – 2006. – № 4. – С. 37–46.
2. Сбруева А. Интернационализация высшей освіти: приоритеты комплексной стратегии Европейского союза / А. Сбруева // Вища освіта. – 2013. – № 3. – С. 89–95.
3. Жорнова О., Жорнова О. Модернізація освіти як mainstream у вітчизняній педагогіці / О. Жорнова, О. Жорнова // Вища освіта. – 2011. – № 3. – С. 114–122.
4. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 р. № 1060–XII // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р. № 2984–III // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення, затвердження та внесення змін до галузевих стандартів вищої освіти» від 5.09.2012 р. № 847 // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/847-2012-%D0%BF>.

7. Международная конвенция о подготовке и дипломировании моряков и несения вахты: по состоянию на 01.04.2014 р. / Международная морская организация. – Санкт-Петербург : ЦНИИМФ, 2010. – 806 с.
8. Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України» від 13.04.2005 р. № 221/217 // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE10854.html
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» від 27.08.2010 р. № 796 // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>.
10. Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України «Про затвердження порядку надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами» від 23.07.2010 р. № 736/902/758 // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>.
11. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.» від 25.06.2013 р. № 344/2013 // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
12. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» від 04.07.2005 р. № 1013/2005 // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005>.

Слепченко А. А. Отдельные аспекты административных принципов взаимодействия органов исполнительной власти в области образования, высших морских учебных заведений и работодателей в повышении уровня подготовки морских специалистов.

Аннотация. Статья посвящена административным принципам взаимодействия органов исполнительной власти в области образования, высших морских учебных заведений и работодателей в повышении уровня подготовки морских специалистов на примере Херсонской государственной морской академии.

Ключевые слова: административное регулирование образования, повышение уровня подготовки, морской специалист, работодатель.

Slepchenko O. Certain aspects of administrative bases of interactions between executive authorities in the area of education, higher maritime educational institutions and employer in increasing the training level of maritime specialists.

Summary. The article is devoted to the administrative bases of interactions between executive authorities in the area of education, higher maritime educational institutions and employer in increasing the training level of maritime specialists at the example of Kherson State Maritime Academy.

Key words: administrative regulation of education, increasing the level of training, maritime specialist, employer.